

הלכות שבת – שיעור 4 מלאכת מבשל – חלק ד'

זירוז בישול

מאכל שעדיין לא התבשל כל צרכו, אסור מהתורה לעשות בו שום פעולה שעלולה לזרוז את הבישול, על אף שגם לולא פעולתו המאכל היה מתבשל לבסוף, שכל שמסייע לגמור צרכי בשולו, הוא בכלל מלאכת מבשל.

דוגמא לדבר, סיר חמין המונח על הפלטה והרים את המכסה בליל שבת בכדי לראות אם מוכן לאכילה, אם החמין עדיין לא התבשל כל צרכו, או אפי' אם מסופק בכך, אסור להחזיר את המכסה, לפי שמזרוז בכך את בישולו. וכן אסור להוסיף עליו כיסוי נוסף לחממו יותר, או להזיזו ממקום למקום בפלטה באופן שמרימו וחוזר ומניחו, כל שלא ברור לו בוודאות שהתבשל כל צרכו (שו"ע רנד ד, רנד ד, ביה"ל שיח ד"ה שייך, וראה עוד ששי"כ א מא).

מגיס

דוגמא נוספת לזירוז בישול שהוזכרה בגמ' (שבת יח:) היא בחישת מאכל רותח (ערבוב), ומכונה בש"ס ובפוסקים בשם 'מגיס', ומבואר בפוסקים שכאשר **המאכל לא מבושל כל צרכו**, פעולה זו אסורה מהתורה לפי שמקרבת ומסייעת לבישולו.

נוסף לכך החמירו חכמים לא להוציא עם כף מאכל רותח שלא התבשל כל צרכו מתוך סיר, גם אם כבר הוסר הסיר מהאש ומונח על השולחן, לפי שדומה לימגיס' שמתערבב המאכל בהוצאתו (שו"ע שיח יח, משנ"ב קיג קיד קיח, שעה"צ קלז).

האם שייך 'מגיס' גם באוכל המבושל כל צרכו?

בפשטות צריך לומר, שאין כל בעיה להגיס אם כל האוכל מבושל לגמרי. אך יש מהראשונים שכתבו שהגסה באוכל שנמצא על האש מוסיפה במאכל רמת בישול חדשה שלא הייתה קודם, וזה אסור.

אבל במקרה כזה הדין קל יותר:

כאשר הכלי עם האוכל נמצא על האש: לדעת השו"ע אסור להגיס ממש, אבל מותר להוציא משם אוכל.

לדעת בני אשכנז, אסור גם להוציא אוכל.

אם הכלי הורד מהאש: לפי כולם מותר להגיס ממש (סי' שיח סעיף יז. במשנ"ב שם. ועיין עוד ששי"כ פ"א אות לו - לח. חזו"ע ח"ד עמי' שנג-שנח).

סוגי האוכל בהם שייך מגיס: איסור מגיס הוא רק בתבשיל שמורכב ממאכל עם נוזל, כדוגמת צ'ולנט, אורז וכיו"ב שאר מעשה קדירה, אך דבר יבש לגמרי כגון קוגל הפיכתו ומעיכתו אינה נחשבת הגסה, כמו"כ מים או מרק צח אין בו איסור הגסה (ששי"כ א לט והערה ק, אג"מ ד עד בישול יד).

חימום אוכל בשבת ('מחזי כמבשל')

בשיעורים הקודמים עסקנו בכללי דיני בישול בשבת, ויסדנו בארוכה שלא נאסר בשבת אלא 'בישול' אך 'חימום' מותר, ולכך מאכל יבש שהתבשל כבר כל צרכו לפני שבת, וכן מאכל לח שנשאר עדיין

הלכות שבת – שיעור 4 מלאכת מבשל – חלק ד'

רותח, אין איסור לחממו בעצם יום השבת, לפי שאינו מחדש דבר במאכל בכדי שיחשב ל'בישול', אלא רק 'מחמם' את המאכל.

והנה אף שנתבאר שיחימום אינו בכלל מלאכת מבשל, ומן התורה מותר לחמם בכל מקור חום שהוא ואפ"י על גבי האש עצמה וכנ"ל. מכל מקום אסרו חכמים גם 'חימום' דבר יבש שהתבשל כל צרכו ואפ"י בעודו רותח, על גב מקור חום שדרך העולם 'לבשלי' עליו, כגון על גבי האש עצמה כדוגמת להבת הכיריים, מפני שינראה כמבשלי (בלשון חז"ל 'מחזי כמבשלי').

אולם על גבי מקור חום שאין דרך העולם 'לבשלי' עליו אלא רק 'לחמם', כגון נתינת מאכל לתוך כלי ראשון שירד מהאש, או על גבי סיר אחר שיש בו תבשיל המונח על האש, אינו נראה כמבשל, ומותר לחמם עליו בשבת עצמה דבר שהתבשל קודם שבת כל צרכו וכנ"ל (שו"ע ורמ"א רנ"ג ב ה, ומשנ"ב נה פה פז פט. שו"ע שיח ה, רמ"א שם טו ומשנ"ב לג צב צח).

מכשירי חימום ובישול המצויים כיום

בזמן חז"ל צורת הבישול הייתה ע"י גחלים הנתונים בתוך קופת חרס או מתכת, או בתנורי אבן המוסקים ע"י עצים באש חיה, ובאופנים אלו גם אם גורף ומוציא את הגחלים לחוץ או מפזר עליהם אפר למעט חומם, עדיין דרך לבשל שם, ונתינת המאכל למקום זה נראית כבישול (רמ"א רנ"ג ב ה).

אולם בימינו דרכי הבישול שונות לחלוטין, ונציין את כל דרכי הבישול המצויים כיום, ונבאר באיזה מהם נראה כמבשל ואסור, ובאיזה לא נראה כמבשל ומותר:

תנור: תנורים המצויים כיום, אין עורר בדבר שדרך כל העולם לבשל ולאפות בהם, ולכך אסור בכל אופן להכניס לתוכם בשבת מאכל אף מבושל כל צרכו בכדי לחממו, גם כאשר מופעלים על מצב שבת, לפי שנראה כמבשל (פשוט, ששי"כ א יט, ילקו"י החדש רנ"ג ט).

כיריים: בין כיריים חשמליות ובין כיריים של גז, דרך כל העולם לבשל עליהם, ולכך אסור לחמם עליהם שום דבר בשבת וכנ"ל, וגם כאשר מונחים עליהם סירים כבר מיום שישי, אסור להוסיף לסיר סוכר או מלח בעודו על האש שנראה בכך כמבשל (שעה"צ שיח צה).

פלטה: דעת פוסקי אשכנז שאסור להניח מאכל על גבי פלטה בשבת עצמה לחימום, שנראה כמבשל כיון שיש בכוח הפלטה לבשל (הגרש"ז אויערבך, ששי"כ א הערה פג).

אולם יש מפוסקי ספרד שהתירו, כיון שאין דרך לבשל על פלטה ועיקר יעודה היא לחימום, מותר לחמם עליה בשבת ואין נראה כמבשל, ואפ"י להשים בתוך סיר שעל הפלטה דבר מאכל מבושל כל צרכו מותר, ואינו נראה כמבשל (חזו"ע שבת א עמ' עח, ד עמ' שמד שמה, וכמדויק מלשון המשנ"ב רנ"ג נה, שיח צב). ויש מפוסקי ספרד שאסרו גם בפלטה במקום שיש תחתיו גוף חימום, ואף במקום שאין תחתיו גוף חימום כתבו שטוב להחמיר (אול"צ ב ל יג).

צורות חימום המותרות: ישנם מספר דברים המוזכרים בש"ס ובפוסקים שמותר לחמם על גבם בשבת לפי שאין דרך לבשל במקור חומם, וכדלהלן:

חימום בסמוך למדורה אף במקום שיכול להגיע לחום שהיד סולדת בו. נתינת מאכל לתוך כלי ראשון שהוסר מהאש. חימום מאכל על גבי סיר אוכל מלא המונח על גבי האש. חימום מאכל על גבי

הלכות שבת – שיעור 4 מלאכת מבשל – חלק ד'

רדיאטור או על גבי מיחם מים חשמלי (שו"ע שיח ד ח טו ומשני"ב ס, רנג ה ומשני"ב פה. אג"מ ד עד לד, חזו"ע שבת ד עמי שמד).

כמו"כ גם לדעת האוסרים חימום על גבי פלטה או 'בלעך', כאשר מניח על גבם תבנית ריקה או סיר הפוך, מותר להניח על גבם מאכל חממו, שבכך כבר אינו נראה כמבשל שאין דרך לבשל בצורה שכזו (הגר"ז אויערבך ש"כ א הערה קכו, עיי"ש שאינו דומה לשו"ע רנג ג ובביה"ל ד"ה ויזהר, וכן מוכח במשני"ב רנג פא).

דיני חזרה

ישנו אופן שמותר להניח בשבת עצמה מאכלים לחימום (מאכלים מבושלים כל צרכם וכנ"ל), גם כאשר נותנם על גבי מקור חום שדרך לבשל עליו בחול.

והוא כאשר המאכל היה מונח כבר מיום שישי על גבי מקור החום, וכעת בשבת עצמה לאחר שנטלו משם רוצה להחזירו, שלא אסרו אלא **נתינה חדשה** שבזה נראה כמבשל, אך **החזרת המאכל** מותרת, לפי שאינה נידונת כפעולה ונתינה חדשה, אלא כהמשך לשהייה הראשונה שנתנה ביום שישי בהיתר.

אולם דרושים כמה תנאים בכדי להתיר להחזיר בשבת, וכדלהלן:

ראשית יש להבהיר, שכמובן אין שום היתר להחזיר תבשיל שלא התבשל כל צרכו, או תבשיל לח שהצטנן באופן שיש בו חשש בישול וכנ"ל בדיני בישול, שבחזרתו נמצא שמבשל באיסור, וכל היתר חזרה נאמר רק על 'חימום' ולא על 'בישול' (שו"ע רנג ב ומשני"ב נד).

כמו"כ אין היתר להחזיר בשום אופן על גבי האש עצמה, כגון על גבי להבת הכיריים או כיריים חשמליות, שבזה תמיד נראה כמבשל ואסור, גם בדבר יבש שמבושל כל צרכו ועדיין רותח, ואפי' אם ריבוי הבישול פוגם את טעם התבשיל (שו"ע רנג ב, משני"ב לה לו נב, שעה"צ לו נד, ביה"ל ס"ה ד"ה להחם).

אולם באופן שאינו נותן על גבי האש עצמה, וכגון שנותן על גבי 'בלעך', 'פלטה', כיריים חשמליות המכוסות בנייר כסף עבה המכסה את כל מקור החום (בלשון חז"ל גרוף וקטום), אף לפוסקים האוסרים בדברים אלו נתינה מתחילה בשבת עצמה, חזרה מותרת בהם על פי התנאים דלהלן:

לדעת השו"ע וכן מנהג בני ספרד די בתנאי אחד בלבד בכדי להתיר את החזרת התבשיל בשבת, והוא שלא סולק המאכל לגמרי מן האש, היינו **שלא הניחו על גבי קרקע**. אך אם הניחו על גבי קרקע/רצפה, אסור להחזירו, שבכך בטלה השהיה הראשונה ונמצא כנותן מחדש בשבת, וכן אם הניחו בכיור או במקרר, נחשב כסילוק גמור.

אמנם לדעת הרמ"א, מותר להחזיר את המאכל רק בהתקיים ב' תנאים, האחד שבשעה שהסיר את המאכל מהאש **דעתו הייתה להחזיר אותו**, והשני **שלא הניח** את הסיר מידי. אכן בשעת הצורך גם בני אשכנז יכולים להקל עכ"פ בהתקיים תנאי אחד בלבד, כגון כשלא הניח את הסיר מיזו אף אם לא היה בדעתו להחזירו, וכן בהניחו על גבי כסא או שלחן אך היה בדעתו בעת סילוקו מהאש להחזירו. אמנם כשהניחו על גבי קרקע/רצפה, בין לבני ספרד ובין לבני אשכנז אסור להחזירו, גם אם בשעה שסילקו מן האש היה בדעתו להחזירו (שו"ע רנג ב, משני"ב נה נו, שעה"צ ג, ביה"ל ד"ה ולא).